

Sosiaali ja terveysministeriö

Lausunto: Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä, VN/9978/2024

Oy Apotti Ab toteaa, että uusi asetusluonnos on kehittynyt edellistä versiota selkeämmäksi ja yksinkertaisemmaksi. Sen perusrakenne ja lähtökohdat ovat kuitenkin ennallaan. Asetuksen edellyttämät muutokset on näin ollen teknisesti mahdoton toteuttaa tarkoitetulla tavalla, koska asetusmuistiossa asianmukaisesti todetut tekniset reunaehdot toteutukselle eivät näy millään tavoin itse asetuksen teksteissä.

Asiakastietolaki 703/2023 toi mukanaan monia välttämättömiä uudistuksia sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen käsittelyyn ja mahdollisti tietojen paremman ja sujuvamman käytön asiakkaiden ja potilaiden hoivassa ja hoidossa. Asiakastietolain HE246/2022:ssa todetaan, että ”*Asiakastietojen luovutuksia koskevaa sääntelyä selkiytettäisiin niin, että se olisi asiakkaiden ja ammattihenkilöiden kannalta yksinkertaisempaa ja ymmärrettävämpää*”.

Oy Apotti Ab:n käsityksen mukaan asetus ei tässä muodossaan vastaa hallitusohjelman kirjauksia tietojen liikkumisen esteiden poistosta. Se estää ja rajoittaa tietojen sujuvaa käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa (rajoitetut roolit).

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lukuisia kertoja huomiota siihen, että sääntely on muodostunut sekavaksi ja vaikeasti hahmottuvaksi (esim. PeVL 89/2022 vp). Valiokunta on edellyttänyt, että sääntelyn kohderyhmän tulee kyetä ilman vaikeuksia soveltamaan säännöksiä. Vaikeaselkoisuus heikentää myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden oikeusturvaa.

Lausunnolla oleva asetus luo monimutkaisen ja vaikeasti ymmärrettävän ja kansalaisille selitettävän kehikon palveluista ja rooleista sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä. Esitämme edelleen asiasta aiemmin antamiemme lausuntojen tavoin sääntelyn yksinkertaistamista. Pidämme välttämättömänä luopua mikrosäätelystä liittyen laajan asiakasvastuun rooliin (kts alla 18§).

Erityisesti terveydenhuollon puolella kaikki ammattilaiset käsittelevät samoja potilastietoja. Kansalaiset ovat myös tottuneet siihen, että heitä hoitavilla ammattihenkilöillä on käytössään kaikki välttämättömät potilastiedot. Asetus muuttaisi koko asetelman uudeksi ja vieraaksi muiden, kuin laajan asiakasvastuun roolien osalta. On epäselvää, miten ammattihenkilö jatkossa indikoisi asiakkaalle/potilaille, missä asetuksen roolissa ja palvelussa hän sillä hetkellä toimii.

Sosiaalihuollossa on luontevampaa rajoittaa tietojen käytettävyyttä palvelutehtävittäin. Asetuksessa tähän rinnalle tuodaan vaihtelevilla tavoilla palveluiden toteuttaminen, yksittäinen tehtävä tai työrooli, mikä tekee kokonaisuudesta vaikeaselkoisen sekä asiakkaan että ammattihenkilön näkökulmasta.

On myös huomattava, että asetuksen rajoittava sääntely tekee käytännössä mahdottomaksi päätöksentuen ja/tai generatiivisen keinoälyn (AI) tarjoamisen muille kuin laajan asiakasvastuun työtehtävissä terveydenhuollossa toimiville, koska rajoitetuissa rooleissa on rajoitettava vastaavalla tavalla päätöksentuen tai keinoälyn käytössä oleva asiakastietoa, jolloin niiden lopputulos voi olla vääristynyt tavalla, joka vaarantaa asiakas- ja potilasturvallisuuden.

Emme toista aiemmassa lausunnossamme olevia teknisiä näkökulmia, vaan toteamme niiden olevan entisellään. Asetusta ei pystytä millään tuntemallamme teknisellä keinolla toteuttamaan kirjaimellisesti halutulla tavalla. Miljardeihin jo tehtyihin asiakas- ja potilaskertomusmerkintöihin ei myöskään saada asetuksen vaatimaa ”annettava palvelu” -attribuuttia, eikä sitä pystytä päättelemään kuin joissain tapauksissa.

Pykäläkohtaisia kommentteja

2§ Koska kohdassa 12§ viitataan ”omatyöntekijään” tulisi selvyuden vuoksi määritellä, mitä sillä tarkoitetaan asetuksen osalta vs. sosiaalihuoltolain 42§, jonka mukaan omatyöntekijä voi olla myös terveydenhuollon ammattihenkilö.

8§ Kohtaan kaksi on sulkeissa potilasyhteenvedon sisältömäärittely, mikä löytyy tästä asetuksesta pykälästä 2§. Muualla viitataan vain potilasyhteenvetoon.

18§ Esitämme, että vastaavasti kuin pykälässä 19§ sosiaalihuollon laajan asiakasvastuun roolin osalta, on myös terveydenhuollon laajan asiakasvastuun roolissa toimivalla käyttöoikeus kaikkiin välttämättömiin sosiaalihuollon asiakastietoihin (pois lukien tarvittaessa turvakotipalvelut ja perheasioiden sovittelu). Tietojen rajoittaminen on nähdäksemme keinotekoisia, etenkin kun käytännössä kuitenkin luetellaan kaikki olennaiset tietorakenteet sallituiksi. Laajan asiakasvastuun roolin tulee olla laaja kaikissa tapauksissa, jolloin se on kansalaiselle ja ammattihenkilölle selkeä ymmärtää.

25§ Arkistonhoitajat käsittelevät myös kaikkea luovutettua materiaalia, joka voi olla myös paperimuodossa, eikä kuulu omaan asiakas- ja potilasrekisteriin. Kuka jatkossa käsittelee esimerkiksi paperimuodossa saadut toisen terveydenhuollon toimintayksikön asiakas- ja potilastiedot?

27§ Voimaantulossa tulee todeta päivämäärä, milloin viimeistään sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä on oltava määritetty asetuksen mukainen roolijako, minkä jälkeen kyseiset roolit voidaan rakentaa järjestelmiin. Tämä ei tapahdu hetkessä, vaan tarvittava siirtymäaika on 8–12 kk. Mikäli asetuksen tulkinta on kirjaimellinen, eikä asetusmuistiossa huomioituja teknisiä reunaehtoja tunnusteta, vaaditaan 4–5 vuoden siirtymäaika, koska yhdessäkään käytössä olevassa asiakas- ja potilastietojärjestelmässä ei ole käyttövaltuushallinnassa asetuksessa määriteltyä ”annettavaa palvelua” attribuuttina.

25§ Viimeinen lause on: “Lisäksi luovutusluvan voi kohdentaa koskemaan henkilön valitsemalla aikavälillä laadittuja tai laadittavia asiakasasiakirjoja”. Tämä tarkoittanee sekä sosiaali- että terveydenhuoltoa. Toteamme, että tämä on haastava toteuttaa teknisesti, koska toisin kuin Kanta-palvelut, eivät asiakas- ja potilastietojärjestelmät perustu asiakirjoihin, vaan tieto on rakenteisissa kentissä, joista muodostetaan Kantaan varten asiakirjoja. Toisin sanoen järjestelmässä ei ole välttämättä näytettävissä asiakirjoja tietyltä väliltä.

Heikki Onnela
Yleislääketieteen erikoislääkäri
Terveydenhuollon tietotekniikan erityispätevyys
Laatu- ja innovaatiojohtaja
Oy Apotti Ab